

Formy ochrony przyrody w Polsce

kurs Opiekuna Przyrody PTTK

materiały szkoleniowe

Oddziału Międzyuczelnianego PTTK w Warszawie

Opracował: Artur Ponikiewski

maj 2007 r.

Pomnik przyrody- termin ten został wprowadzony przez Humboldta na przełomie XVIII i XIX wieku, co dało początek kierunkowi konserwatorskiemu w ochronie przyrody.

W brzmieniu *Ustawy o ochronie przyrody z 2004 roku*:

***Pomnikami przyrody** są pojedyncze twory przyrody ożywionej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie.*

Do pomników przyrody ożywionej należą: pojedyncze krzewy, drzewa i grupy drzew odznaczające się sędziwym wiekiem, wielkością, niezwykłymi kształtami lub innymi cechami, a także zabytkowe aleje drzew. Natomiast do pomników przyrody nieożywionej należą: największe głazy narzutowe, tzw. erratyki oraz interesujące formy powierzchni ziemi np. - źródła, wodospady, jary, skałki, wywierzyska, przełomy rzeczne, jaskinie, odkrywki itp.

W Polsce znajduje się ok. 33 tys. pomników przyrody, z czego najwięcej jest pojedynczych drzew i grup drzew.

Tabela 4. Wartości pierśnic i obwodów (w cm) jako orientacyjne dolne granice dla drzew pomnikowych gatunków rodzimych i introdukowanych najczęściej spotykanych w lasach zadrzewieniach, miastach, zabytkowych parkach i ogrodach oraz terenach śródpolnych *

Lp.	Rodzaje i gatunki	Obwód	Pierśnica
1	Iglaste: cyprysik (<i>Chamaecyparis</i>), cypryśnik (<i>Taxodium</i>), jałowiec (<i>Juniperus</i>), żywotnik (<i>Thuja</i>), cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>) Liściaste: jabłoń (<i>Malus</i>), śliwa (<i>Prunus</i>), jarząb (<i>Sorbus</i>), dziki bez czarny (<i>Sambucus nigra</i>), dziki bez korolowy (<i>Sambucus racemosa</i>), czereemcha zwyczajna (<i>Padus avium</i>), jabłoń dzika (= płonka) (<i>Malus silvestris</i>)	100	30
2	Iglaste: limba (<i>Pinus cembra</i>) Liściaste: tulipanowiec (<i>Liliodendron</i>), magnolia (<i>Magnolia</i>), oliwnik (<i>Eleagnus</i>), surmia (<i>Catalpa</i>), szakłak (<i>Rhamnus</i>), leszczyna turecka (= l. drzewiasta) (<i>Corylus colurna</i>), miłorząb japoński (= m. dwuklapowy) (<i>Ginkgo biloba</i>), lilak (<i>Syringa vulgaris</i>)	150	50
3	Liściaste: grab zwyczajny (<i>Carpinus betulus</i>)	80	60
4	Iglaste: choina (<i>Tsuga</i>) Liściaste: brzoza (<i>Betula</i>), wiąz (<i>Ulmus</i>), klon (<i>Acer</i>), grusza pospolita (<i>Pirus communis</i>), topola osika (<i>Populus tremula</i>)	200	70
5	Liściaste: jesion wyniosły (<i>Fraxinus excelsior</i>)	250	80
6	Iglaste: modrzew (<i>Larix</i>), jodła (<i>Abies</i>), świerk (<i>Picea</i>), daglezja (<i>Pseudotsuga</i>), sosna (<i>Pinus</i>) Liściaste: jesion (<i>Fraxinus</i>), olsza (<i>Alnus</i>), orzech (<i>Juglans</i>), buk (<i>Fagus</i>), lipa (<i>Tilia</i>), iglicznia trójcierniowa (<i>Gleditsia triacanthos</i>), perelkowiec japoński (<i>Sophora japonica</i>), wierzba biała (<i>Salix alba</i>), wierzba krucha (<i>S. fragilis</i>)	250	100
7	Liściaste: dąb (<i>Quercus</i>), platan (<i>Platanus</i>), wierzba (<i>Salix</i>), kasztanowiec zwyczajny (<i>Aesculus hippocastanum</i>), robinia akacjaowa (= grochodrzew) (<i>Robinia pseudacacia</i>), topola włoska (<i>Populus italica</i>)	300	120
8	Liściaste: topola biała (<i>Populus alba</i>), topola czarna (<i>P. nigra</i>)	400	120

Rezerwat przyrody w brzmieniu *Ustawy o ochronie przyrody z 2004 r.*:

obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.

Przedmiotem ochrony może być całość przyrody na terenie rezerwatu lub szczególne jej składniki:

- fauna
- flora
- twory przyrody nieożywionej

Cały rezerwat albo jego części mogą podlegać ochronie ścisłej, ochronie czynnej lub ochronie krajobrazowej. Ochrona ścisła polega na nieingerencji w naturalne procesy, ochrona czynna dopuszcza wykonywanie zabiegów ochronnych (np. usunięcie drzew zacieniających stanowisko cennego gatunku rośliny), a ochrona krajobrazowa polega na prowadzeniu gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej w sposób uwzględniający potrzeby przedmiotu ochrony.

Rezerwat tworzy wojewoda w drodze rozporządzenia. Likwidacja lub zmniejszenie rezerwatu jest możliwa wyłącznie w przypadku bezpowrotnej utraty jego wartości przyrodniczych. Dla rezerwatu sporządza się na okres 20 lat tzw. plan ochrony – dokument określający cele ochrony, zadania ochronne do wykonania oraz reguły udostępnienia rezerwatu. Plan taki zatwierdza wojewoda po uzgodnieniu z Ministrem Środowiska. W Polsce jest 1368 rezerwatów (stan na dzień 31 grudnia 2003 r.).

Rodzaje, typy i podtypy rezerwatów przyrody

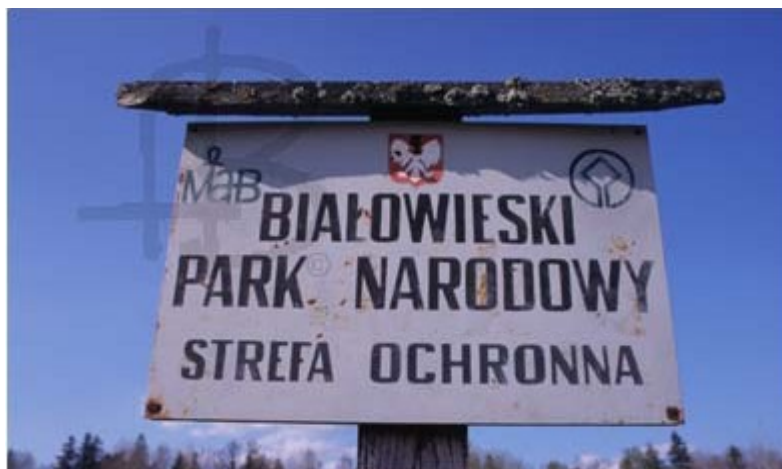
Lp.	Rodzaj rezerwatu przyrody	Symbol	Przedmiot ochrony
1	Leśny	L	Pozostałości i fragmenty dawnych puszczy o charakterze pierwotnym, typy zbiorowisk leśnych, stanowiska drzew na granicach zasięgu.
2	Wodny	W	Wody jezior, rzek, potoków i morza wraz ze zbiorowiskami roślin i gatunkami zwierząt.
3	Stepowy	St	Murawy ciepłolubne, głównie na podłożu wapiennym i gipsowym.
4	Słonoroślowy (halofilny)	Sł	Słonorośla nadmorskie i śródlądowe.
5	Faunistyczny	Fn	Populacje i siedliska ssaków, ptaków, gadów, płazów, ryb i bezkręgowców.
6	Florystyczny	Fl	Populacje i siedliska gatunków lub grup gatunków roślin zarodnikowych i kwiatowych oraz grzybów kapeluszowych i porostów.
7	Torfowiskowy	T	Zbiorowiska i gatunki torfowisk niskich, przejściowych i wysokich.
8	Przyrody nieożywionej	N	Odkrywki geologiczne, zjawiska krasowe, gleby, formy skalne, jaskinie, szata naciekowa, stanowiska skamieniałości, przykłady erozji i innych procesów kształtujących powierzchnię ziemi, utwory geologiczne, wydmy.
9	Krajobrazowy	K	Krajobrazy o cechach naturalnych, charakterystyczne dla poszczególnych regionów geograficznych, często z występującymi zabytkami.

Park narodowy - w brzmieniu *Ustawy o ochronie przyrody* z 2004 r. "obejmuje obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe. Park narodowy tworzy się w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk przyrodniczych, siedlisk roślin, siedlisk zwierząt lub siedlisk grzybów."

Powierzchnia parku narodowego podzielona jest na obszary różniące się zastosowaniem odrębnych metod ochrony przyrody. Wyróżnia się obszar ochrony ścisłej, czynnej i krajobrazowej. Na obszarach graniczących z parkiem wyznacza się otulinę parku narodowego. W otulinie może być utworzona strefa ochronna zwierząt łownych, nie podlegająca włączeniu do obwodów łowieckich. Teren parków narodowych udostępniony jest do zwiedzania, lecz ruch turystyczny może się tu odbywać wyłącznie w wyznaczonych obszarach, szlakach, drogach, ścieżkach.

Parki narodowe finansowane są z budżetu centralnego. Zarządzają nimi dyrektorzy, a organem doradczym jest Rada Parku. Do 30 kwietnia 2004 parki były nadzorowane przez Krajowy Zarząd Parków Narodowych. Od 1 maja 2004 jego obowiązki przejęło Ministerstwo Środowiska - Departament Leśnictwa, Ochrony Przyrody i Krajobrazu, a od stycznia 2007 r. Samodzielny Wydział ds. Obszarów Natura 2000 i Parków Narodowych.

W polskich parkach narodowych prowadzone są liczne programy badawcze. Parki odgrywają istotną rolę w edukacji ekologicznej społeczeństwa. Na terenie parków narodowych możliwe jest zwiedzanie oraz turystyka. Wiele z nich posiada specjalnie przygotowane szlaki i centra dydaktyczne oraz muzea przyrodnicze.

Kurs Opiekunów Przyrody PTTK – materiały szkoleniowe
Oddział Międzyuczelniany PTTK w Warszawie

Zestawienie tabelaryczne parków narodowych w Polsce.

lp.	Nazwa parku narodowego	Rok utworzenia	Pow. (km ²)	Lokalizacja siedziby	Uwagi
1	Babiogórski PN	1954 (1933)	33,91	Zawoja	rezerwat biosfery UNESCO
2	Białowiecki PN	1947 (1921)	105,17	Białowieża	rezerwat biosfery UNESCO wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego
3	Biebrzański PN	1993	592,23	Osowiec	
4	Bieszczadzki PN	1973	292,01	Ustrzyki Górne	rezerwat biosfery UNESCO
5	PN Bory Tucholskie	1996	47,98	Charzykowy	
6	Drawieński PN	1990	113,42	Drawno	
7	Gorceński PN	1981	70,31	Poręba Wielka	
8	PN Gór Stołowych	1993	63,4	Kudowa-Zdrój	
9	Kampinoski PN	1959	385,49	Izabelin	rezerwat biosfery UNESCO
10	Karkonoski PN	1959	55,81	Jelenia Góra	rezerwat biosfery UNESCO
11	Magurski PN	1995	194,39	Krempna	
12	Narwiański PN	1996	73,5	Kurowo	
13	Ojcowski PN	1956	21,46	Ojców	
14	Pieniński PN	1954 (1932)	23,46	Krościenko	
15	Poleski PN	1990	97,62	Urszulin	rezerwat biosfery UNESCO
16	Roztoczański PN	1974	84,83	Zwierzyniec	
17	Słowiński PN	1967	215,73	Smołdzino	rezerwat biosfery UNESCO
18	Świętokrzyski PN	1950	76,26	Bodzentyn	
19	Tatrzański PN	1954 (1947)	211,64	Zakopane	rezerwat biosfery UNESCO
20	PN Ujście Warty	2001	80,38	Chyrzyno	
21	Wielkopolski PN	1957 (1933)	75,84	Jeziory	
22	Wigierski PN	1989	149,86	Krzywe	
23	Woliński PN	1960	109,37	Międzyzdroje	

Obszar chronionego krajobrazu - jest formą ochrony przyrody. Obszary takie zajmują rozleglejsze tereny niż parki krajobrazowe i obejmują pełne jednostki środowiska naturalnego takie jak doliny rzeczne, kompleksy leśne, ciągi wzgórz, pola wydmowe, torfowiska.

Podstawą prawną ochrony przyrody w Polsce jest *Ustawa o ochronie przyrody* z dnia 16 kwietnia 2004 roku.

Obszary chronionego krajobrazu są przeznaczone głównie na rekreację, a działalność gospodarcza podlega tylko niewielkim ograniczeniom (zakaz wznoszenia obiektów szkodliwych dla środowiska i niszczenia środowiska naturalnego).

Park krajobrazowy - obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe, w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju."

W parku krajobrazowym można kontynuować działalność gospodarczą z pewnymi ograniczeniami, np. nie przewiduje się wznoszenia nowych obiektów budowlanych (z wyjątkiem potrzebnych miejscowej ludności). Park taki ma służyć rekreacji krajoznawczej, to znaczy turystyce niepobytowej, wypoczynkowi, a także edukacji.

W Polsce znajduje się 120 parków krajobrazowych (stan na dzień 31 grudnia 1999) o łącznej powierzchni ok. 2,5 mln ha.

Stanowiskami dokumentacyjnymi są niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych."

Stanowisko dokumentacyjne "Skarpa w Niesułkowie"

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt, i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania."

Istotnym powodem tworzenia użytków ekologicznych jest potrzeba objęcia ochroną niewielkich powierzchniowo obiektów, ale cennych pod względem przyrodniczym. Nie mogły one być objęte ochroną rezerwatową ze względu na niewielką powierzchnię i zazwyczaj mniejszą rangę ich walorów przyrodniczych.

W Polsce znajduje się 6177 użytków ekologicznych o łącznej powierzchni około 42 tys. ha.

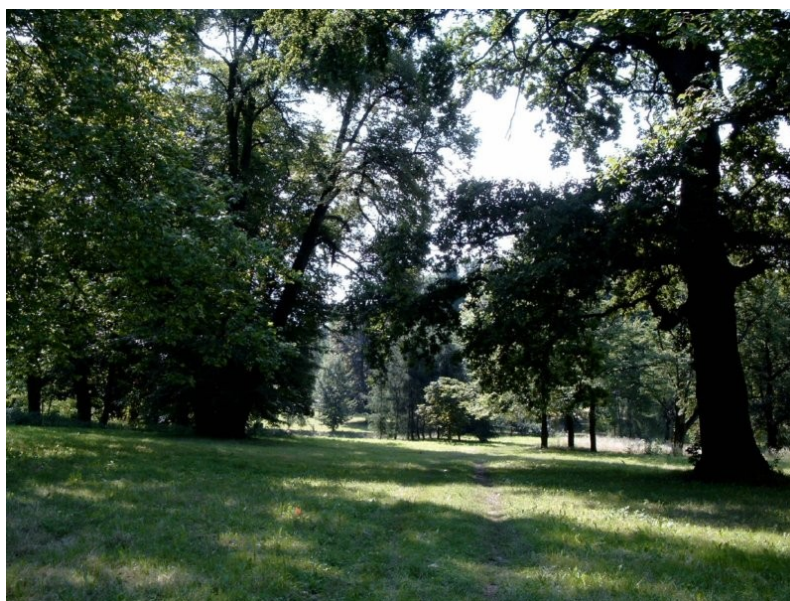
śródpolne „oczko wodne”

Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe i estetyczne."

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy "Rochna".

Tereny zieleni - tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowym i przemysłowym;

park angielski

Kurs Opiekunów Przyrody PTTK – materiały szkoleniowe
Oddział Międzyuczelniany PTTK w Warszawie

Warszawa - zespół pałacowo – parkowy w Natolinie – Rezerwat Natolin

Brzesko - Cmentarz wojskowy

Obszar Natura 2000 - element programu Europejskiej Sieci Ekologicznej - programu ochrony przyrody mającego na celu zoptymalizowanie działań na rzecz zachowania dziedzictwa przyrodniczego Europy, poprzez wydzielenie sieci obszarów ochrony na terenie Europy, a przede wszystkim UE. Celem wyznaczania tych obszarów jest ochrona cennych, pod względem przyrodniczym i zagrożonych składników różnorodności biologicznej Europy. Obszary wchodzące w skład sieci są bardzo zróżnicowane. Idea sieci opiera się na tradycyjnych metodach ochrony (ochrona obszarowa i gatunkowa) i ujednoczeniu działań administracyjno prawnych. Do tej pory w Polsce wydzielone zostały 72 obszary.

W myśl Ustawy o ochronie przyrody z 2004 r. są to obszary obejmujące:

- obszary specjalnej ochrony ptaków
- specjalne obszary ochrony siedlisk

Celem powstania było ujednoczenie współdziałania wielu instytucji wspierających ochronę danych obszarów, pokonanie niedostatku wiedzy o krajowych zasobach różnorodności przyrodniczej, mobilizacja znacznych środków finansowych oraz uzyskanie powszechnej społecznej akceptacji obszarów proponowanych do ochrony. Poszczególne kraje członkowskie są odpowiedzialne za zachowanie na obszarach wchodzących w skład sieci NATURA 2000 chronionych walorów w stanie nie pogorszonym, co nie wyklucza jednak ich gospodarczego wykorzystania.

Ochrona gatunkowa jest w Polsce jedną z form ochrony przyrody. Zgodnie z brzmieniem *Ustawy o ochronie przyrody z 2004 roku* na celu ma zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony dziko występujących roślin, grzybów i zwierząt oraz ich siedlisk, a także zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej. Ochrona ta dotyczy gatunków rzadko występujących, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie umów międzynarodowych.

Podstawy prawne ochrony gatunkowej ustala ustawa o ochronie przyrody, a szczegółowe jej zasady oraz wykazy gatunków chronionych określa Minister Środowiska w rozporządzeniu publikowanym w Dzienniku Ustaw (istnieje też możliwość objęcia gatunków ochroną na czas określony przez Wojewodę w granicach województwa).

W stosunku do gatunków objętych ochroną gatunkową obowiązują określone zakazy (zabijania, zbierania, przetrzymywania, niszczenia ich siedlisk, handlowania, wywożenia za granicę, płoszenia itp.). Na odstępstwa od zakazów zezwolenie wydaje Minister Środowiska w odniesieniu do gatunków chronionych ściśle i wojewoda w odniesieniu do gatunków pod ochroną częściową.

W Polsce pod ochroną gatunkową znajduje się około 400 gatunków zwierząt, 213 gatunków roślin oraz 265 gatunków grzybów i porostów (stan na koniec 2002 roku).

Ochrona gatunkowa roślin to prawny sposób zabezpieczenia rzadko występujących gatunków dziko rosnących roślin zagrożonych wyginięciem. Gatunków chronionych nie wolno niszczyć, zrywać, zbierać, niszczyć ich siedlisk, sprzedawać, nabywać, przewozić przez granicę państwa itp. Dla gatunków ściśle chronionych na odstępstwo od takiego zakazu może wyjątkowo wyrazić zgodę Minister Środowiska, dla gatunków częściowo chronionych - wojewoda. Kilka częściowo chronionych gatunków roślin jest dopuszczonych do limitowanego (za zezwoleniem wojewody) zbioru do celów zielarskich.

Ewentualnego zniszczenia roślin podczas prowadzenia gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej w większości przypadków nie uważa się za naruszenie przepisów o ochronie gatunkowej, choć dla niektórych gatunków ten wyjątek nie obowiązuje.

Jeżeli cokolwiek zagraża stanowiskom gatunków chronionych (nawet czynnik naturalny, np. sukcesja roślinności) to wojewoda jest obowiązany podjąć odpowiednie działania dla zabezpieczenia stanowiska. Na liście roślin chronionych są wskazane te gatunki, które zwykle wymagają ochrony czynnej.

Ochrona gatunkowa wybranych gatunków roślin funkcjonuje w niemal wszystkich państwach. W Polsce za jej początki uważa się przepisy chroniące cisa, jakie obowiązywały w Polsce już w średniowieczu. We współczesnej formie ochrona gatunkowa roślin funkcjonuje w Polsce od okresu międzywojennego, choć lista gatunków chronionych i szczegółowe przepisy zmieniały się kilkakrotnie (ostatnio w 1995, 2001 i 2004 r.). Obecnie podstawą prawną określającą szczegóły ochrony gatunkowej roślin jest Rozporządzenie Ministra Środowiska z 9 lipca 2004 (Dz. U. Nr 168, poz. 1764). Rozporządzenie zawiera między innymi listę gatunków chronionych objętych ochroną ścisłą (całkowitą) i ochroną częściową.

Przepisy obowiązujące w rezerwach przyrody i parkach narodowych

Ustawa z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

Dz.U. z 2004 r. Nr 92, poz. 880

- Art. 15. 1.** W parkach narodowych oraz w rezerwach przyrody zabrania się:
- 1) budowy lub rozbudowy obiektów budowlanych i urządzeń technicznych, z wyjątkiem obiektów i urządzeń służących celom parku narodowego albo rezerwatu przyrody;
 - 2) rybactwa, z wyjątkiem obszarów ustalonych w planie ochrony albo w zadaniach ochronnych;
 - 3) chwytania lub zabijania dziko występujących zwierząt, zbierania lub niszczenia jaj, postaci młodocianych i form rozwojowych zwierząt, umyślnego płoszenia zwierząt kręgowych, zbierania poroży, niszczenia nor, gniazd, legowisk i innych schronień zwierząt oraz ich miejsc rozrodu;
 - 4) polowania, z wyjątkiem obszarów wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych ustanowionych dla rezerwatu przyrody;
 - 5) pozyskiwania, niszczenia lub umyślnego uszkodzania roślin oraz grzybów;
 - 6) użytkowania, niszczenia, umyślnego uszkodzania, zanieczyszczenia i dokonywania zmian obiektów przyrodniczych, obszarów oraz zasobów, tworów i składników przyrody;
 - 7) zmiany stosunków wodnych, regulacji rzek i potoków, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody;
 - 8) pozyskiwania skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, minerałów i bursztynu;
 - 9) niszczenia gleby lub zmiany przeznaczenia i użytkowania gruntów;
 - 10) palenia ognisk i wyrobów tytoniowych oraz używania źródeł światła o otwartym płomieniu, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody - przez organ uznający obszar za rezerwat przyrody;
 - 11) prowadzenia działalności wytwórczej, handlowej i rolniczej, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony;

- 12) stosowania chemicznych i biologicznych środków ochrony roślin i nawozów;
- 13) zbioru dziko występujących roślin i grzybów oraz ich części, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody - przez organ uznający obszar za rezerwat przyrody;
- 14) amatorskiego połowu ryb, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych;
- 15) ruchu pieszego, rowerowego, narciarskiego i jazdy konnej wierzchem, z wyjątkiem szlaków i tras narciarskich wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody - przez organ uznający obszar za rezerwat przyrody;
- 16) wprowadzania psów na obszary objęte ochroną ścisłą i czynną, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony oraz psów pasterskich wprowadzanych na obszary objęte ochroną czynną, na których plan ochrony albo zadania ochronne dopuszczają wypas;
- 17) wspinaczki, eksploracji jaskiń lub zbiorników wodnych, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody - przez organ uznający obszar za rezerwat przyrody;
- 18) ruchu pojazdów poza drogami publicznymi oraz poza drogami położonymi na nieruchomościach będących w trwałym zarządzie parku narodowego, wskazanymi przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody - przez organ uznający obszar za rezerwat przyrody;
- 19) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną przyrody, udostępnianiem parku albo rezerwatu przyrody, edukacją ekologiczną, z wyjątkiem znaków drogowych i innych znaków związanych z ochroną bezpieczeństwa i porządku powszechnego;
- 20) zakłócania ciszy;
- 21) używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego, uprawiania sportów wodnych i motorowych, pływania i żeglowania, z wyjątkiem akwenów lub szlaków wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody - przez organ uznający obszar za rezerwat przyrody;
- 22) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu;
- 23) biwakowania, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody - przez organ uznający obszar za rezerwat przyrody;

24) prowadzenia badań naukowych - w parku narodowym bez zgody dyrektora parku, a w rezerwacie przyrody - bez zgody organu uznającego obszar za rezerwat przyrody;

25) wprowadzania gatunków roślin, zwierząt lub grzybów, bez zgody ministra właściwego do spraw środowiska;

26) wprowadzania organizmów genetycznie zmodyfikowanych;

27) organizacji imprez rekreacyjno-sportowych - w parku narodowym bez zgody dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody bez zgody organu uznającego obszar za rezerwat przyrody.

2. Zakazy, o których mowa w ust. 1, nie dotyczą:

- 1) wykonywania zadań wynikających z planu ochrony lub zadań ochronnych;
- 2) likwidacji nagłych zagrożeń oraz wykonywania czynności nieujętych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych, za zgodą organu ustanawiającego plan ochrony lub zadania ochronne;
- 3) prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym;
- 4) wykonywania zadań z zakresu obronności kraju w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa;
- 5) obszarów objętych ochroną krajobrazową w trakcie ich gospodarczego wykorzystywania przez jednostki organizacyjne, osoby prawne lub fizyczne oraz wykonywania prawa własności, zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego.